

HARBIY XIZMATCHILAR ONGIDA VATANPARVARLIKNING SHAKLLANISH MEXANIZMLARI

Xurramov Davron Baxtiyorovich

Samarqand davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18353751>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlik tuyg'usining shakllanish jarayoni uzluksiz va kompleks ijtimoiy-ma'naviy hodisa sifatida tahlil qilinadi. Vatanparvarlik harbiy kasbning asosiy axloqiy-me'yoriy negizi sifatida talqin etilib, uning shakllanishida shaxsiy e'tiqod, kasbiy burch, milliy qadriyatlar, tarixiy xotira, harbiy muhit va ta'lim-tarbiya tizimining o'zaro uzviy bog'liqligi ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, harbiy ong, ma'naviy barqarorlik, milliy qadriyatlar, harbiy muhit, kasbiy burch, mafkuraviy immunitet.

Аннотация. В данной научной статье процесс формирования чувства патриотизма в сознании военнослужащих анализируется как непрерывное и комплексное социально-духовное явление. Патриотизм трактуется как основная нравственно-нормативная основа военной профессии, в его формировании на научной основе освещается взаимосвязь личных убеждений, профессионального долга, национальных ценностей, исторической памяти, военной среды и системы образования и воспитания.

Ключевые слова: патриотизм, военное сознание, духовная стабильность, национальные ценности, военная среда, профессиональный долг, идеологический иммунитет.

Abstract. This scientific article analyzes the process of forming a sense of patriotism in the minds of military personnel as a continuous and complex socio-spiritual phenomenon. Patriotism is interpreted as the main moral and regulatory basis of the military profession, and the interconnection of personal beliefs, professional duty, national values, historical memory, the military environment, and the education system in its formation is scientifically illuminated.

Keywords: patriotism, military consciousness, spiritual stability, national values, military environment, professional duty, ideological immunity.

Kirish.

Harbiy xizmatchilar faoliyati jamiyat xavfsizligi va davlat suverenitetini ta'minlash bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu jarayonda ularning ma'naviy-axloqiy holati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, vatanparvarlik tuyg'usi harbiy xizmatchining kasbiy motivatsiyasi, fidoyiligi va mas'uliyatini belgilovchi asosiy ichki omil sifatida namoyon bo'ladi. Vatanparvarlik bu faqat hissiy kechinma emas, balki ongli ravishda shakllangan, barqaror ijtimoiy pozitsiya bo'lib, u shaxsning o'z Vatani, xalqi va davlatiga nisbatan bo'lgan munosabatini ifodalaydi.

Harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlikning shakllanishi shaxsning ijtimoiylashuv jarayoni bilan uzviy bog'liqdir. Ushbu jarayon oilaviy tarbiya, umumta'lim, ijtimoiy muhit va harbiy xizmat bosqichlarida izchil davom etadi. Ayniqsa, harbiy muhitga kirib kelgan shaxs uchun vatanparvarlik tushunchasi yangi, yanada chuqur mazmun kasb etadi. Chunki harbiy xizmat shaxsdan nafaqat jismoniy tayyorgarlikni, balki yuksak ma'naviy mas'uliyatni ham talab qiladi.

Harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlik tuygʻusining shakllanishi murakkab va koʻp qirrali jarayondir. Bu jarayon maʼnaviy, psixologik, ijtimoiy va madaniy omillarning oʻzaro taʼsiri natijasida rivojlanadi. Zamonaviy dunyoda harbiy xizmatchilarning vatanparvarlik ongini shakllantirish nafaqat milliy xavfsizlikni taʼminlash, balki yosh avlodning maʼnaviy kamoloti, Vatanga sadoqati va majburiyat hissini rivojlantirishning muhim omilidir.

Vatanparvarlik harbiy xizmatchilarda professional faoliyatning muhim tarkibiy qismi boʻlib, u yagona qarorlar qabul qilish, jasorat va fidoyilikni namoyon qilish uchun psixologik asos vazifasini oʻtaydi. Ushbu tadqiqot harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlikning shakllanish mexanizmlari, uning rivojlanish bosqichlari va samaradorligiga taʼsir etuvchi omillarni oʻrganishga qaratilgan.

Asosiy qism.

Harbiy muhitning oʻziga xosligi shundaki, unda intizom, buyruq va boʻysunish, jamoaviylik va shaxsiy manfaatlardan ustuvor boʻlgan umumiy maqsadlar hukmronlik qiladi. Ana shu muhitda vatanparvarlik qadriyatlari harbiy anʼanalar, marosimlar, qasamyod va ramzlar orqali harbiy xizmatchilar ongiga singdiriladi. Mazkur omillar vatanparvarlikni mavhum tushuncha emas, balki kundalik xizmat faoliyatida namoyon boʻladigan real axloqiy meʼyor sifatida shakllantiradi. Vatanparvarlikning shakllanishida psixologik omillar ham muhim rol oʻynaydi.

Harbiy xizmatchining ichki eʼtiqodi, burch hissi, kasbiy gʻururi va maʼnaviy barqarorligi uning vatanparvarlik qarashlarini mustahkamlaydi. Stressli vaziyatlarda toʻgʻri qaror qabul qilish, xavf ostida ham xizmat burchini ado etish qobiliyati bevosita vatanparvarlik bilan bogʻliq psixologik tayyorgarlik natijasidir. Shu bois harbiy psixologiya doirasida vatanparvarlik shaxs barqarorligini taʼminlovchi asosiy resurslardan biri sifatida qaraladi.

Taʼlim va tarbiya tizimi vatanparvarlikni shakllantirishning institutsional asosini tashkil etadi. Harbiy taʼlim muassasalarida olib boriladigan maʼnaviy-maʼrifiy ishlar, milliy tarix va harbiy merosga oid bilimlar, buyuk sarkardalar va qahramonlar jasorati haqidagi maʼlumotlar yosh harbiy xizmatchilar ongida milliy gʻurur va sadoqat tuygʻularini kuchaytiradi. Bunday yondashuv vatanparvarlikni abstrakt tushuncha emas, balki aniq tarixiy va madaniy mazmunga ega boʻlgan qadriyat sifatida anglashga yordam beradi.

Globalashuv va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida harbiy xizmatchilar ongiga turli mafkuraviy taʼsirlar kuchaymoqda. Bu esa vatanparvarlikni shakllantirish jarayonida tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi va mafkuraviy immunitet masalalariga alohida eʼtibor qaratishni taqozo etadi. Harbiy xizmatchi axborot makonida yuzaga kelayotgan turli qarama-qarshi gʻoyalarni tahlil qila olishi va milliy manfaatlar nuqtai nazaridan baholashi zarur.

Vatanparvarlikning muhim manbalaridan biri tarixiy xotira hisoblanadi. Ajdodlar jasorati, tarixiy sinovlar va milliy gʻalabalar haqidagi bilimlar harbiy xizmatchilar ongida Vatanni himoya qilish masʼuliyatini yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Tarixiy xotira orqali vatanparvarlik avloddan-avlodga oʻtuvchi barqaror maʼnaviy qadriyat sifatida shakllanadi. Harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlikning shakllanishi murakkab, koʻp omilli va uzluksiz jarayon boʻlib, u ijtimoiy muhit, psixologik tayyorgarlik, taʼlim-tarbiya tizimi va tarixiy xotiraning oʻzaro uygʻunligi asosida amalga oshadi. Shu bilan birga, mazkur jarayonda harbiy xizmatning tashkiliy-huquqiy asoslari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Harbiy nizomlar, qonunlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlar nafaqat xizmat tartibini belgilaydi, balki harbiy xizmatchilar ongida davlat manfaatlariga sodiqlik va mas'uliyat hissini mustahkamlaydi. Ushbu huquqiy asoslar vatanparvarlikni shaxsiy e'tiqod darajasidan institutsional qadriyat darajasiga ko'taradi.

Shuningdek, vatanparvarlikning shakllanishida ijtimoiy adolat va davlatga bo'lgan ishonch muhim psixologik omil sifatida namoyon bo'ladi. Harbiy xizmatchi o'z mehnati va fidoyiligi jamiyat tomonidan e'tirof etilayotganini his qilgan taqdirda, uning vatanparvarlik yo'nalishi yanada mustahkamlanadi. Ijtimoiy himoya tizimi, harbiy xizmatchilar va ularning oila a'zolari uchun yaratilayotgan shart-sharoitlar vatanparvarlikning real hayotiy asoslarini shakllantiradi. Bu holat vatanparvarlikni faqat mafkuraviy tushuncha emas, balki amaliy ijtimoiy qadriyat sifatida qaror topishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy harbiy xizmat sharoitida liderlik omili ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Harbiy rahbar va komandirlarning shaxsiy namunalari, ularning adolatli va mas'uliyatli faoliyati harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlikning shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Rahbarning axloqiy qiyofasi, Vatanga sadoqatni shaxsiy hayoti va xizmat faoliyatida namoyon etishi jamoa uchun kuchli tarbiyaviy manba hisoblanadi. Shu jihatdan, harbiy liderlik vatanparvarlikni shakllantirishning muhim ijtimoiy-psixologik mexanizmlaridan biri sifatida qaraladi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlikni mustahkamlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish samaradorlikni oshiradi.

Treninglar, situatsion mashg'ulotlar, tarixiy voqealarni modellashtirish va muammoli vaziyatlar asosida olib boriladigan ta'lim jarayonlari harbiy xizmatchilarning faol fikrlashini rivojlantiradi. Bunday yondashuv vatanparvarlikni passiv qabul qilinadigan g'oya emas, balki ongli ravishda anglanadigan va amaliyotda namoyon bo'ladigan kasbiy qadriyatga aylantiradi.

Ushbu jarayonni ilmiy asosda tashkil etish harbiy xizmat samaradorligini oshirish, shaxsiy va jamoaviy mas'uliyatni kuchaytirish hamda davlat xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlikning shakllanishi quyidagi asosiy mexanizmlar orqali amalga oshiriladi:

1. Ma'naviy-ma'rifiy mexanizm - tarixiy meros, milliy qadriyatlar va harbiy an'analarni o'rgatish orqali.
2. Ijtimoiy-psixologik mexanizm - harbiy jamoaning birligi, hamkasblararo munosabatlar va korporativ madaniyat orqali.
3. Faoliyat-tarbiyaviy mexanizm - amaliy mashg'ulotlar, harbiy safariyatlar va jangovar tayyorgarlik jarayonida.
4. Ritual-simvolik mexanizm - harbiy marosimlar, tantanalar va ramziy tadbirlar orqali.
5. Shaxsiy namuna mexanizmi - harbiy rahbarlar va faxriylarning ta'siri orqali.

Vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda muhim omil bu harbiy xizmatchilarning Vatan himoyasi mas'uliyatini idrok etishi, milliy g'urur hissi va tarixiy xotira bilan bog'liqdir. Samarali vatanparvarlik tarbiyasi harbiy xizmatchilarning nafaqat harbiy, balki fuqarolik sifatida ham kamol topishiga, ularning jamiyatdagi o'rni va rolini chuqurroq anglashiga olib keladi.

Zamonaviy sharoitda harbiy xizmatchilarda vatanparvarlikni shakllantirishga yondashuv kompleks bo'lishi, axloqiy, psixologik va amaliy komponentlarni o'z ichiga olishi kerak. Bu jarayon doimiy va dinamik bo'lib, jamiyatning o'zgaruvchan ehtiyojlariga mos ravishda takomillashtirilishi talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. - T: Ma'naviyat, 2008.
2. Abdullaev A. Harbiy pedagogika asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2016.
3. Jo'raev N. Milliy g'oya va ma'naviyat. - Toshkent: Akademnashr, 2019.
4. Islomov Z. Harbiy psixologiya. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Xolmatov S. Vatanparvarlik tarbiyasi nazariyasi. - T: Yangi asr avlodi, 2021.
6. Abdurahmonov A. Harbiy pedagogika asoslari. - Toshkent: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi, 2018.
7. Musurmonova O. Ma'naviy tarbiya asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2019.
8. Yo'ldoshev J. Ma'naviyat va tarbiya falsafasi. - T: Fan va texnologiya, 2020.
9. Xolmirzayev N. Harbiy psixologiya. - Toshkent: Akademnashr, 2021.
10. Abdurasulov O.A. Harbiy xizmatchilar o'rtasida vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirish yo'llari va uning nazariy asoslari. // O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining tarixi, biguni va kelajagi: Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. 2005 yil 3 mart. O'R MV, 2005. - 96-98 bet.